

Cümə, 1 avqust 1919-cu il, nömrə 240

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 4 zülqədətül-haram sənə 1337. 1 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırını səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACIUN

Doktor Bəhram bəy Axundov, öz qardaşları Əliəkbərə bəy, Cəmil bəy və əmiləri Nəsir bəy Axundovlar kamali-hüzn və təhəssürlə öz bacısı oğlanları **Rəşid bəy Axundovun** iyul ayının 30-da 1919-cu ildə fəcianə [faciəvi] surətdə vəfat etdiyini öz qövm-əqrəba və dost-aşnalara məlum edirlər. Pəsməzar [yas mərasimi] iyul ayının 31-də və avqust ayının 1-də Nikolayevski küçədə nömrə 27, doktor Bəhram bəy Axundovun mənzilində olacaqdır.

5495

Hökumət Teatrosunda

Axşam tamaşası

OPERA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy qardaşlarının müdiriyyəti

Cümə günü, zilqədə ayının 4-də (ağustos ayının 1-də 1919-cu ildə)

mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“**Leyli və Məcnun**” operası.

Məcnun - Sarabski; Leyli -

Hacıbababəyov. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

SİRK “MODERN”

Cümə günü ağustosun 1-də bütün Avropada şöhrət tapıb “hava kralları” adı qazanmış Sandarov qardaşlarının birinci gastrolu olacaqdır.

Bu gün məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 34-cü günüdür. 33-cü gün 1919-cu ilin məşhur cahən pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərfi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Svoboda, Zakoroyko ilə qəti mübarizə etməkdən imtina etdiyinə görə, bu gün P. N. Yelizarov güləş mübarizəsinə vücuda gətirən və arası kəsilməyən mübarizə təyin edir: Svoboda – Zakoroyko. Və hərəgah Svoboda bu gün mübarizəyə gəlməzsə, “qorxaq” hesab olunacaq və onun yerinə Naməlum, Zakoroyko ilə qəti mübarizə edəcəkdir.

2-nci revanş mübarizəsi: Gənc Əli – Djavani.

3-ncü: Baxtıllıv – Tələbə D. U.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

5494

Necə ki, 4-cü surənin 62-ci ayəsində bizə xitabən buyurur:

“Ey möminlər, Allaha və Allahın rəsuluna itaət ediniz və özünüzdən olan ülul-əmrə [idarəçilərə], ricali-hökumətə [hökumət adamlarına] itaət ediniz.”

Pəs [elə isə], hökumətin mütləqə əmrindən çıxmaq Quranın buyurduğundan çıxmaqdır. Nəradə qaldı ki, mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə ola, hansı ki, məhz mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə və onun ləvazım və mütəəlliqatı [ona lazım və dəxli olan işlər] barədə Qurani-mübin [yaxşını yamandan ayıran Quran] neçə-neçə ayətlərdə və o cümlədən 8-ci surənin 42-ci ayəsində bizə əmr edib buyurur:

“Düşmənlərə qarşı durmanız üçün var qüvvənilə çalışıb müntəzəm qüvvə və at və sairə hazır ediniz. Öylə qüvvənilə olsun ki, onunla Allahın düşmənlərini və özünü müdafiə və düşmənlərinizi irhab edəsiniz [hədələyəsiz], qorxuya salasınız.”

Və hakəza [eləcə də], əsgəriyyət səmərə və qayəsi olan din və vətən müdafiəsində fədayi-can edənlər xüsusunda əsgəriyyətə tərğibən [rəğbətləndirərək; həvəsləndirərək] Qurani-Kərim 3-cü surənin 163-cü ayəsində buyurur:

“Din, vətən, irz və namus uğrunda qətl olunmaq, Allah yolunda qətl olunmaqdır. Qətl olunanları ölü zənn etmə, bəlkə onlar Allah indində [yanında] diri və mərzuqdurlar [rizqi verilənlərdir].”

Və hakəza mükəlləfiyyəti-əsgəriyyədən qaçanlar və övlad-əqrəbasını qaçıranlar və üzr və bəhanə ilə xilasına çalışanlar vətən, din, irz və namus uğrunda mal və dövlətini verməkdən, bəzlə və infaqdan [əsirgəmədən xərcləməkdən, sərf

etməkdən] çəkilənlərə təhdidən və tərhibən [hədələyərək və qorxudaraq], Qurani-əzimin 9-cu surəsinin 24-cü ayəsində buyurur:

“Ya Məhəmməd (səlləllahu aleyhi və səlləm), möminlərə xəbər ver ki, ey möminlər əgər atanız və oğlanlarınız və qardaşlarınız və arvadlarınız və əqrəbanız və kəsb etdiyiniz əmvalınız [qazandığınız mallarınız] və kasadından qorxduğunuz ticarətiniz və pəsəndidə olan [xoşunuza gələn] evləriniz, məskənləriniz Allahdan və Rəsulundan və Allah yolunda – Allah yolu, din uğuru deməkdir – cihad etməkdən sizə istəkli olsa, müntəzir olunuz Allahın əzabına.”

Əziz və möhtərəm qardaşlar və din daşlar! Quranımızın buyurduğunu eşitdiniz və anladınız, indi insaf ediniz, əsgərlikdən qaçmaq və övlad-əqrəbalarını xilasa çalışmaq və yaxşı atları gizlətmək şəriətimizcə müvafiq olarmı? Əlbəttə olmaz və cüzi yarım-yamalaq, bir azca əsgər hazırlamaq və bir neçə yüz tüfəng, patron sərəncam etməklə var qüvvəmizlə çalışıb ədanı [düşməni] irhab edən [qorxudan] qədər qüvvə hazır etməyi təkidən əmr buyuran ayeyi-kərimənin öhdəsindən çıxarıq mı? Haşa, sümme haşa [əsla, qətiyyəh!]. Bu əsrdə böylə yüngül qüvvələrlə ədayi-Allahu və ədamızı [Allahın düşmənlərini və öz dümənlərimizi] irhab edib xof və xətrə [qorxu] sala bilərizmi? Heyhat, indi ədayi-vətəni irhaba böyük əsgər kütləsi və ona yetər qədər top, puləmyot və kafi qədər möhkəm at və əsr müqtəzasınca [əsrin ehtiyacına uyğun] avtomobillər və bəlkə təyyarə və qəvvasə [üzən, gəmi] və drednot və sairələr lazımdır. Və bu ləvazımı tək hökumətin üzə-

rinə buraxıb, özümüz kənara çəkilib öz işlərimizə məşğul olmaq din, vətənimizi əcnəbi cövləngahı və irz və namusumuz alçaqlar seyrangahı etmək deyil, nədir?

Bəs, qardaşlar, başımıza gələn bəlalardan bir dərsi-ibrət alalım, bir dəfə xabi-qəflətdən [qəflət yuxusundan] ayıalım, hökumətimizə müavinətdən geri durmayıb hər növ fədakarlıqda bulunalım. Lazım qədər əsgər və at verəlim. Mal və dövlətimizi din, millət, irz və namus uğrunda fəda edəlim, həm dünyada izzət və hüququmuza sahib olalım və həm axirətdə nicat və səadətə nail ola- lım.

*Bakı, 30 təmmuz 1919
Məşixət sədri: Mustafa Əfəndizadə*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrədən mabəd)

Şəfi bəy Rüstəmbəyli - Bələdiyyə vəkilləri seçkisi haqqındakı qanun layihəsinin məruzəçisi sifəti ilə çıxaraq deyir ki:

Məlumunuzdur ki, hazırda davam edən bələdiyyə məclislərinin vəkalət vaxtı çoxdan tamam olmuşdur və seçki qanunumuz olmadığından hökumətimiz sabiq qanunu dəyişdirib yeni qanun vəz etməyi [qoymağı] lazım bilmişdir. Bunun üçün də bir komissiya təsis edilmişdi.

Həman komissiya demokratik əsas üzərinə bir qanun layihəsi tərtib vermişdir. Həddi-zatında [əslində] bu qanun təzə bir şey olmayıb, sabiq Müvəqqət Ru-

siya Hökuməti tərəfindən tərtib verilmiş demokratik qanundan ibarətdir. Ancaq komissiya onu Azərbaycan həyatına tətbiq etmiş, ona görə də məhəlli şərait təqzasınca [yerli şəraitə uyğun olaraq] bəzi maddələri buraxmış, bəzilərini qismən dəyişmiş, bəzən də yeni maddələr əlavə etmişdir.

Məsələn, bizim layihənin birinci maddəsi Rusiya qanununda yoxdur. O maddədə Daxiliyyə Nəzarəti qərar verir ki, Qanun layihəsinin qəbul və rəsmi qəzetdə elamından [nəşr edilməsindən] bir həftə sonra seçkilər başlansın.

Rus Hökumətinin əvvəlki qanununda ikinci maddə mövcubincə [ikinci maddəyə əsasən], bələdiyyə vəkilləri dörd il müddətinə seçilirdi və seçkilər köhnə üsul ilə icra olunurdu. Bu isə çox çətinlik və əngəl çıxarırdı. Amma bizim Daxiliyyə Nəzarətimiz bunu dəyişib vəkalət müddətini ancaq üç il qəbul etmişdir.

Üçüncü maddə seçkidə hankı şəxslərin iştirak edə bilmələrinə aiddir. Burada mühüm bir məsələ ariz olmuşdur [meydana çıxmışdır]: Azərbaycan təbəəsi olmayanlar seçmək və seçilmək ixtiyarına malik olsunlarmı, yoxmu? Hökumət tərəfindən tərtib verilmiş qanun layihəsinin 3-cü maddəsi ilə bu məsələ həll olunur və denilir ki, seçkidə ancaq Azərbaycan Cümhuriyyəti vətəndaşları (yəni, Azərbaycan təbəələri) iştirak edəcəklərdir.

Qanunun 4-cü maddəsində əsgəri xidmətdə bulunanların hüququndan bəhs edilir. Bu maddə mövcubincə əsgərlə zabitə [zabitlər], seçmək hüququndan məhrum edilirlər. Bu maddə dəxi heç bir hökumət tərəfindən qəbul edilməmişdir.

Amma təcrübədən görüldüyü üzrə, əsgəri xidmətdə bulunanlar seçkidə iştirak etdikdə çox qarışıqlıqlar olur. Buna görə, əsgər və zabitanlar seçə bilməzlər, ancaq özləri seçilə bilirlər.

5-ci maddə ilə intixabçıların [seçicilərin] yaşı təyin edilərək 21 yaşını ikmal etmiş [tamamlamış] hər bir şəxsə seçki ixtiyarı verilir.

6-cı maddəyə görə, bir şəhər dairəsində bir ildən az yaşamış olan şəxslər seçkidə iştirak edəmməzlər.

Bundan əlavə, köhnə seçki qanununa görə intixablar [seçkilər] iki həftə zərfində qurtarmalıdır. Fəqət bu mümkün olmadığından, Daxiliyyə Nəzarətimiz qanun layihəsinin 7-ci maddəsi ilə bu müddəti bir ayadək təhdid etmişdir [məhdudlaşdırmışdır].

8-ci maddəyə [görə], işbu qanunun Məclisi-Məbusanda qəbulundan sonra bələdiyyə idarələri seçki hazırlıqlarına şüru etməlidirlər [başlamalıdır]. Bələdiyyə idarələrinə ixtiyar verilir ki, lazım gələn təqdirdə şəhəri müəyyən seçki dairələrinə təqsim etsin [bölsün].

Nəhayət, sabiq Rusiya qanununa görə, seçkilər haqqındakı şikayət Senatadək gedə bilirdi. Amma 9-cu maddəni hökumət böylə təshih etmişdir [düzəltmişdir] ki, son mərhələ İstinaf Məhkəməsi [Məhkəmə Palatası] olsun.

İştə, bu qanun layihəsi və hökumətin təshihləri. Bundan əlavə, layihəyi-qanuniyyəyə [qanun layihəsinə] Komissiyada baxıldıqda, Komissiya dəxi bəzi təshihləri təklif etmişdir.

Məsələn, birinci maddədə denilir ki, qanun layihəsi qəbul edildikdən bir həftə sonra bələdiyyə idarələri yeni seçkilər

hazırlamağa şüru etməlidirlər. Fəqət, Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyası bəzi şəhərlərin uzaqlığını, yaxınlığını nəzərə alaraq bir təshih təklif edir ki, qanun, məhəllində [yerində] alınıb rəsmi surətdə təbliğ edildikdən bir həftə sonrayadək hazırlıqlara şüru edilsin. Çünki öylə şəhərlər var ki, məsələn Zaqatala kimi ki, 10 gündən sonra da qanun oraya çatıb təbliğ ediləmməz.

Bundan əlavə, Komissiya bir təshih də təklif edir ki, Ağdaş ilə Zaqatala şəhər olsun. Bir də Şuşa ilə Nuxunun nüfusu [əhalisi] təqribən bərabər olduğu halda, Nuxu qlasnılarının miqdarı 24, Şuşanın ki isə 54-dür. Komissiya təklif edir ki, Nuxunun qlasnısının miqdarı Şuşa kimi 54 olsun.

Seçkilərdə kimlərin iştirak etməsi məsələsini Komissiya müttəhidül-rəy [yekdilliklə] qəbul edəmmədi. Komissiyada bu məsələ müzakirə olunarkən Malxazyan buyurdu ki, biz təbəəlik məsələsini burada keçirə bilməriz. Bir də bələdiyyə idarəsi siyasi bir müəssisə deyil, sırf xoz-yaystvenni bir idarədir [təsərrüfat idarəsidir]. Burada hamının mənafeyi var, bu məsələdə hamı mənfəətdədir. Binaəniləy [ona görə], şəhər dairəsində yaşayan ümum camaatın seçməyə də, seçilməyə də ixtiyarı olmalıdır. Seçilməyə ixtiyar verilməsə də, barı seçmək hüququ vardır.

Vansoviç isə əksini isbat edirdi. Seçkidə həmişə o adamlara ixtiyar verilir ki, siyasi işlərə də qarışmaq haqqına malik olsunlar. Təcrübə isə göstərmişdir ki, bələdiyyə idarələri həmişə siyasi işlərə qarışmışlardır. Hətta böyük siyasi rollar oynamışlardır. Ona görə, bələdiyyə idarələri seçkilərində bu xüsusu nəzərə alma-

lıdır. Bu mülahizələr ilədir ki, bir məmləkətin təbəəsi olmayan bir şəxs oranın seçkilərinə iştirak etməməlidir.

Çox müzakirədən sonra komissiyalar əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qərar verdi ki, seçkilərdə ancaq Azərbaycan təbəələri iştirak etsinlər. Bu məsələdə bir səsə razılıq əmələ gəlmədi.

Komissiyada ixtilafı mövcub olan [ixtilafa səbəb olan] ikinci məsələ də intixabçılığın yaşı məsələsi idi. Bəziləri 20, 21 və 25 yaş təklif edirdilər. Komissiya əksəriyyəti-ara ilə 20 yaş qəbul etdi.

İştə, Ləvayehi-Qanuniyyə Komissiyası, Daxiliyyə Nəzarətindən varid [daxil] olmuş qanun layihəsini öz təshihisi ilə bərabər təsdiq üçün təqdim edir.

Aşurov - Layihənin birinci maddəsində deyilir ki, qanun elamından [nəşrindən] bir həftə sonra seçki işlərinə başlansın. Mən buna heç vaxt razı ola bilmərəm. Çünki, doğrudur, qanun vermək Parlamanın işidir. Ancaq mən öz tərəfimdən məsləhət görməyirəm ki, Məclisi-Məbusan vaxt təyin etmək kimi işlərə qarışsın. Bələdiyyə idarələri öz işlərində müstəqil, camaat tərəfindən seçilmiş bir idarədirlər. Onlar öz işlərini yaxşı bilirlər. Onlar hər zaman qışqırmışlar ki, tezliklə seçki qanunu verilsin. Hətta bu barədə çoxdan bizə müraciət etmişlərdir.

Amma biz qanun layihəsini 3 ay özümüzə ləngə saldıqdan sonra bələdiyyə idarələrindən bir həftə müddətində işə başlamalarını tələb edirik. Halbuki, çox ola bilər ki, дума heç bir həftə yığıla bilməsin. Məsələn, Parlamanda kvorum yoxluğu kimi, orada kvorum olmaz. Yəni, siz istilərə görə tətilləmək istədiyiniz kimi, bir daha дума dəxi az-çox müd-

dətə tətillə bilər. Binaənileyh, mən təklif edirəm bir həftə haqqındakı maddə qanundan götürülsün. Əgər işin tez başa gəlməyini istəyirdiniz, qanunu tez qəbul edəydiniz. Çün maddə əsla həyata düz gəlməz. Şayəd bu maddə qoyulsa da, bəzi bir həftə yox, bir qədər artıq vaxt təyin edilsin.

Bir də, bələdiyyə vəkillərinin müddəti-vəkalətindən bəhs olunur. Deyirlər ki, əgər Bələdiyyə Məclisi 4 il müddətinə seçilsə, müddəti-vəkaləti axırınadək vəkillərin bəziləri istefa verib, bəziləri də digər səbəblərə görə çıxarlar, vəkil miqdarı azalar. Bu surətlə də kvorum yığımaq müşkül olar. Nəticədə şəhər işləri təxirə uğrar. Mən elə bilirəm bu, bir dəlil deyil. Bizim seçki üsulumuz hamınıza məlumdur. Hər firqə Bələdiyyə Məclisinə 10 adam keçirsə, siyahısında 20 namizədi olur. Ona görə də çıxanları əvəz edə bilər.

Fəqət, müddəti-vəkalətin az olmasının böyük mənfi cəhəti var. Məlumunuzdur ki, Bələdiyyə İdarəsi böyük bir müəssisədir. Xüsusən Bakı kimi böyük bir şəhərin Bələdiyyə Məclisi. Böylə müəssisəni idarə etmək üçün şəhər işlərinə aşına və baxəbər [tanış və xəbərdar] adamlar lazımdır. Bir də lazımdır ki, bələdiyyə vəkilləri öz işlərinə tamamilə bələd olsunlar. Bu işə yüngül bir məsələ deyildir. Şəhər işlərinə tez bir zamanda bələd olmaq çox çətinidir. Onun büdcəsini, sair işlərini öyrənmək üçün uzun müddət lazımdır. Öyrənmədən də idarə etmək olmaz. Böylə olan surətdə 4 il müddət çox deyildir. Necə hələ onu 3 il etmək əsla fayda verməz.

Bundan əlavə, məsələnin maliyyə cəhəti də az əhəmiyyətli deyildir. Özünüza

gərək məlum olsun ki, hələ köhnə zamanlarda Bələdiyyə Məclisi seçkilərinin 3-4 yüz min manat xərci olurdu. İndi isə, yəqin ki, bir neçə milyon sərf etmək lazım gələcəkdir. Bələdiyyə seçkiləri nə qədər tez-tez icra edilsə, yəqin ki, xərc də o qədər çox olacaqdır. Ona görə, maliyyə cəhətindən də 4 il müddəti 3 ildən xeyirlidir.

Əsgərlərin iştirakı məsələsinə gəlincə, mən də bunun tərəfdarıyam ki, əsgərlər seçkiyə iştirak etməsinlər.

Bundan sonra Əhməd Cövdət əfəndi danışaraq, qabaqki nətiqə, xüsusən müddəti-vəkalət haqqındakı rəyinə etiraz edir. Nəhayət, layihəyi-qanuniyyənin birinci qiraəti [oxunuşu] səsə qonularaq, əksəriyyəti-ara ilə qəbul və ikinci qiraətə keçilməsi qət edilir. İkinci qiraət gələn iclasa qalır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Müsəlmanlar Londonda

London - Türkiyəyə sülh müahidənəməsi [sazişi] təslim edilməsi münasibətilə Esseks salonunda vəqə olan məclisdə Yaqub Həsən təklif etmişdir ki, Türkiyə də İngilis İmperiyası kimi federasyon ola. Trakiya və Asiyayi-Suğra [Kiçik Asiya, Anadolu] türklərin əlində qalmalı və bu yerlərə Sultan hakim olmalıdır. Beynənnəhreyn, Ermənistan, Suriya, Fələstin və Ərəbistan Sultanın təhti-himayəsində [hima-yəsi altında] muxtariyyətli olmalıdır.

Yaqub Həsən demişdir ki, Türkiyə müqəddarati bu cür həll edilərsə, aləmi-islamın məmnuniyyətinə bais ola bilər.

Qahirə - Son Misir hadisətində dəmir-yolların təxrib edilməsinə görə, Misir öl-kəsini hərbi məmurlar 219 min 642 lira cərimə etmişlərdir.

Berlin - İstanbuldan varid olan [gələn] bir paroxod ilə Türkiyədə qalan alman saldatları vətənlərinə övdət etmişlərdir [qayıtmışlar].

Dabravolların məlumatı-rəsmiyyəsi

- Volqa nəhrinin sağ tərəfində, Vladi-qafqaz dairəsində müvəffəq olduğumuzdan, Hacı-Tərxanda həyəcan vardır. Hacı-Tərxan quberniyasında bolşeviklər tərəfindən səfərbərlik elan edilmişdir. Fəqət bu səfərbərlik nəticə verməmişdir. Əhali qaçır. Tsaritsın cəbhəsində düşmənlər var qüvvələri ilə çalışırlar ki, bizim yürüşümüzü saxlasınlar. Bizim kəşfiyyatçılarımız onların nə yerə cəmləndiklərini kəşf edir.

- Don cəbhəsində: Yelan səmtində biz 3 kənd işğal etdik. Balaşov səmtində, Talov mövqifi [stansiyası] yanında atışma davam edir. Düşmənlər yürüşlə Vasil-yevka-Modin xəttinə çıxmışlardır. Onlara qarşı tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

- Xarkov cəbhəsində: Kursk və Sumı dairələrində heç bir təbəddülət [dəyişiklik] yoxdur. Poltava səmtində bizim tərəfimizdən Skroxodovo mövqifi işğal edilmişdir.

- Konstantinoqrad cəbhəsində qızğın müharibə davam edir.

- Yekaterinodar cəbhəsində kəşfiyyatçılar işlərində davam edirlər.

- Dnepr cəbhəsində: Dnepr nəhrinin şərq tərəfindən düşmənlər Aleksandrovka yanına keçmək istəsələr də, mü-

vəffəq olmamışlardır. Kovel şəhəri dairəsində bizim süvari dəstələrimiz iki qəsəbəni müharibə ilə almışlardır. Düşmənlərin əks həmləsi tərəfimizdən dəf edilmişdir.

Sunjensk səmtində düşmənlərin Krasni Kutun üzərinə olan həmləsi dəf edilmişdir. Zenkovsk səmtində bizim hissələr düşmənləri Kalantayev kəndindən çıxarmışlardır. Burada 100 nəfər əsir, bir qədar pulemyot alınmışdır. Poltava səmtində düşmənlər zirehli qatarın müavinəti ilə İskrovka mövqifi üzərinə yürüş etmişlərdir. Fəqət onları geriye oturtduq. Əsir və pulemyot alınmışdır. Valki şəhərinin cənub tərəfində bir neçə kəndlər işğal edilmişdir. Bizim hissələr Berestovaya nəhrini keçərək, Konstantinoqrad şəhərinə yaxınlaşırlar. Yekaterinoslav səmtində bizim süvarilərimiz Yekaterinodarın 130 verstliyində vaqe Solonokoye kəndini işğal etmişlərdir. Aleksandrovska səmtində adi atışma davam edir.

- Krasnoyarsk səmtində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur. Balaşov səmtində bolşevik ordusu Balaşov dəmiryol boyu ilə irəliləyərək Rodniçok mövqifini [stansiyasını] işğal etmişlərdir. Bizim hissələrimiz Borisoqlebskin şimal qərb hissəsində yürüş edərkən düşmənlərin təzyiqi altında Tyukovka kəndinə çəkilmişlərdir. Bu dairədə qızgın müharibə davam edir.

İyul ayının 11-də bizim alaylarımız Alfyorovka kəndi ilə Novoxopyorsk şəhərini işğal etmişlərdir. Talovaya mövqifindən Buturlin[ovka] üzərinə düşmənlərin yürüşü davam edir.

Bolşeviklərin məlumatı

- Olonetsk - Olonetsk uçastokunda

dabravollar fin sərhədinədək qovulmuşlardır. Fərarilərin sözüünə görə, fin dabravollarının əksəri cəbhəni buraxıb evlərinə qayıdırlar.

- Kiyev - Kobulyats qəzasının kəndçiləri qərar qoymuşlardır ki, bilatəxir [dərhal] ümumi səfərbərlik elan edilib Denikin ordusu ilə müharibə etsinlər.

- Londondan verilən xəbərlərə görə, Əyanlar [Lordlar] Palatası müttəhidül-rəy [yekdilliklə] sülh müahidənaməsi [sazişi], İngiltərə ilə Fransa arasında əqd edilən müahidənaməni təsdiq etmişdir.

Moskva – Luj[ski] səmtində, Pskov dairəsində, Luqanın 50 verstliyində bizim qitəatımız yeni səngərlər işğal etmişlərdir. Pskov dairəsində düşmənlərin təzyiqi ilə Pskovun şərq hissəsinə çəkiliriz.

Moloduxi səmtində Radoşkoviçi yanında bizim hissələr düşmənləri dəf etmişlərdir. Kovel səmtində Sartın 20 verstliyində bir neçə kəndlər işğal etmişlərdir. Proskurov Jimerin[ski] hissəsində Kamurokçini işğal etdik. Moqilyov-Podolski səmtində Vapnyarkanı işğal etdik.

Çernomor [Qara dəniz] kənarında Fransanın hərbi gəmiləri Oçakovu atəşə tutmuşlardır. Cənub cəbhədə Poltava-Xarkov səmtində Xarkovun 80 verstliyində vaqe İskrovkadan ötrü müharibə gedir.

Valuysk səmtində Novı Oskolun 20 verstliyində yeni səngərlər işğal etdik. Novoxopyorsk-Boriseqlebsk səmtində bizim hissələr Alfyorovkanı işğal etdik. Volqa nəhrinin Ural kənarında səhra partizan ştabını tövqif [həbs] etmişik. Bu ştab 30 nəfərdən ibarətdir. Çarev səmtində düşmənlərin cümləsi dəf edilmiş-

dir. Ural səmtində bizim yürüşümüz davam edir.

Yekaterinodar - Fransız qəzetələrinin dediyinə görə, Almaniyada cahangirlik [imperializm] ölməmişdir. Orada “Mülki müdafiə” namında bir müəssisə təşkil edilmişdir. Bu müəssisənin planına görə hər bir kənd, qəsəbə və şəhər mülki və milli qoşun verir. Bunların miqdarını da naçalnik təyin edir. Böyük kənd dəstələri yüngül və ağır toplar alırlar. Toplarla bərabər 3 min top güllə[sı] və hər tüfəngə də 500 patron verilir. Hərbi idarələr və komandanlıq istər müharibə zamanında, istər məşqdə köhnə alman afisərlərinə verilir. Bundan görünür ki, Almaniya Hökuməti siyasi asudəliyi müdafiə etmək bəhanəsi ilə cahangirlik planı və müharibə hazırlığı görür. Müttəfiqlərin notasına baxmayaraq, Almaniya Polşa və Çex-Slovak cümhuriyyətləri üzərinə həmlə hazırlayır. Berlində açıq-açığına dabra-vollar [kөнüllülər] hazırlanır və bunlar şərq cəbhəsinə sövq edilir.

- Bolşevik qəzetələrinin yazdığına görə Trotski istefa vermişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Amsterdam - Kayzeri-məxlunun [taxtan salınmış kayzerin] təslimini Müttəfiqlər Hollandadan tələb etməyəcəkdirlər. Yalnız Cəmiyyəti-Əqvam namından [Millətlər Cəmiyyəti adından] Hollandadan təvəqqe edəcəklər ki, Vilhelmə bildirsin ki, o, Beynəlmiləl Məhkəmə qarşısında durmalı, yaxud Hollandadan çıxmalıdır. Hollandada Cəmiyyəti-Əqvam üzvü olduğu

üçün bu təvəqqeni rədd etməyəcəkdir. Beynəlmiləl qanunlara dara [vaqif] olan bir fransız demişdir ki, kayzer Vilhelm mənəvi əsasları pozması ilə ittiham ediləcəkdir. Kayzeri edam etmək, yaxud həbsə almaq olmayacaqdır. Fəqət Belçikanın bitərəfliyini pozması və böyləliklə müharibəni başlaması ciddi surətdə müzakirə ediləcəkdir. Hohensollern nəslə qətiyyətlə taxtdan məhrum ediləcəkdir, tainki Vilhelm dünyaya bir dəxi xətrə [təhlükə] təşkil etməyəcəkdir. Vilhelm üçün xüsusi bir yer təyin ediləcəkdir ki, orada yaşasın. Oradan çıxmasına müsaidə verilməyəcəkdir.

London - Avam Kerasında Lloyd Corc bəyan etmişdir ki, imperator Vilhelm Londonda mühakimə ediləcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Çeçen qəzetəsi

Yaxın bir zamanda Qroznıda çeçen qəzetəsi nəşr ediləcəkdir. Qəzetə rus, çeçen və kumık dilində çıxacaqdır.

- Fin boğazında ingilis torpedosu tərəfindən bolşeviklərin “Andrey Pervozvanni” namında gəmisi qərq edilmişdir.

- İstanbulda alınmış olan məlumata görə, admiral Kolçak ordusu Kama nəhri boyunda bolşeviklərə böyük qələbə çalmışdır. 4 bolşevik alayı məhv edilmişdir. 600 nəfər əsir və bir çox qənimət alınmışdır. Şimaldan Kazan dəmiryolu ilə təzə qoşunlar gəlir.

- “Tayms” qəzetəsi yazır: Finlanda Hökuməti tərəfindən alınmış olan səhih

xəbərlərə görə, Petroqrada cəbhəsində külli nemes saldatları və afiserləri vardır.

Qriqoryev qətl edilmiş

Romanya “Press büro”su yazır ki, Ataman Qriqoryev Odessada bolşeviklər tərəfindən qətl edilmişdir.

35 min rublə

Tersk idarəsi qərar qoymuşdur ki, hər bir qətl edilən kazak üçün inqışlar 35 min rublə verməlidirlər.

Müttəfiqlər və bolşeviklər

Fransızlar bolşevik Rusiya Hökuməti əleyhinə müharibə hərəkəti davam etdirilməsi tərəfdarıdır. İngilislər aşkar deyirlər ki, iş Vilsondan asılıdır. Amerika heyəti izhar edir ki, bundan belə Rusiya işlərinə müdaxilə etmək Amerika tərəfindən təsvib edilməyəcəkdir [bəyənilməyəcək, təsdiq edilməyəcək]. Bununla belə, Amerika bolşevik hökuməti düşmənlərinə maddi müavinət edə bilər.

Abluka

Onlar Şurası qət etmişdir ki, hökumət Bela Kunun əlində olana qədər Macarıstan ablukası [blokadası] davam etdirilsin.

İş müddətinin artırılması

Müttəfiqlər tərəfindən tələb edilən vəzifələri tezliklə ifa etməkdən ötrü Almaniyaya Hökuməti Fəhlə İttifaqına təklif etmişdir ki, bundan belə 8 saat əvəzinə fəhlələr 10 saat işləsin. İki saatın haqqı hökumət tərəfindən veriləcəkdir.

Kim müqəssirdir

Hindenburq, Betman-Holveq və Lü-

dendorf rəsmi surətdə izhar etmişlər ki, onlar müharibənin hər bir məsuliyyətini Vilhelm üzərindən götürüb öz öhdələrinə alırlar.

Böyük Romaniya

Romaniya Hökuməti Böyük Romaniya xəritəsi təb [çap] etdirmişdir. Bu xəritədə Bessarabiya, Bukovina, Transilvaniya, Banata və Dobruca Romaniyaya daxil edilirlər. Bessarabiyanın nəinki rus əhalisi, hətta moldavlar da romaniyalılara mənfi surətdə baxırlar.

Avstriyanın verəcəyi

- Avstriya Hökuməti 1921-ci ildən başlayaraq 30 illik müddətinə qədər təzminatı-hərbiyyə [müharibə təzminatı] verməlidir. Gəmilər hamısı tamamilə Müttəfiqlərə verilir.

- Çexlər və Cənubi slavlar Avstriya borcunu ödəməkdən ötrü milyon yarım frank qızıl verməlidirlər. Bunun çox hissəsi çexlər üzərinə düşür.

Kamışın altında

Dubovkadan gələn və Tsaritsının alınmasını gören bir nəfər Kamışın altındakı əhvalı böylə təsvir edir:

Tsaritsın bu səbəblərə görə işğal edilmişdir: Bolşeviklərin piyada əsgərləri arasında pərişanlıq var. Hər bir ciddi müharibə əsnasında bolşevik əsgərləri geri çəkilirlər. Tsaritsında da böylə olmuşdur. Bolşevik əsgərlərini tanklar qorxudurlar. Tsaritsın cəbhəsində 3 tank iştirak etmiş. Tsaritsında müdafiə işlərini idarə edən Filatov və Adamsk[i] dabravol əks-kəşfiyyatçı xidmətində imişlər.

Kamışınə üç tərəfdən hücum edilir.

Yəqin ki, indiyə qədər Kamışın alınmışdır. Hacı-Tərxana gəldikdə, Hacı-Tərxan dabrovollar tərəfindən alınmışdır.

Petrovskdan kömək

Neçə gün bundan irəli Petrovskdan Qurjevə iki paroxod mühimməti-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] və bir neçə İngiltərə hidroplanı göndərilmişdir.

- Son məlumata nəzərən Petroqradda vəziyyət çox müşküldür. Şəhər təxliyə edilir. Trotski əmr vermişdir ki, təslim olmadan əvvəl Kronştadt qalası partladılsın. Bundan əlavə, bütün dəmiryol körpüləri dağıdılmalıdır. Fin ərkani-hərb [qərargah] idarəsi bəyan edir ki, iyunun 29-da 7 ədəd bolşevik gəmiləri Olenetsdə ştabı bombardman etmişlərdir. 14 ədəd bolşevik gəmiləri bombardmanda iştirak etmişlərdir. Sahildən atılan topla bir gəmi qərq edilmişdir. Quruda müharibə davam edir. Fin mətbuatı xəbər verir ki, 25 min nəfərdən ibarət ordu fin sərhədindədir.

TÜRKİYƏDƏ

İzmir hadisələri

“İstiqlal” qəzetəsinin verdiyi məlumat görə, Türkiyə Hökuməti Akhisar şəhərinin yunan əsgərləri tərəfindən təxliyə edilməsi haqqında rəsmi xəbər almışdır. Ödəmiş və Aydın şəhərlərinin də yunanlılar tərəfindən tərk edildiyi haqqında şayiələr dövrən edir.

Yunan Baş Komandanı

Neçə vaxt əqdəm [qabaq] İzmirə getmiş olan yunan əsgərləri Baş komandanı

general Paraskevopulos Səlanikə [Səlanikiyə] qayıtmışdır.

Yunan əsgərlərinin tələfatı

Parisdən İstanbul qəzetələrinə xəbər veirlər ki, fransız Palatasının üzvü Marenin tutduğu siyahıya görə, türklərlə olan axırncı toqquşmada yunan əsgərlərinin tələfatı 12 min 800 nəfər, bir tək öləndən ibarətdir. Yaralıların miqdarı və siyahısı bu yaxınlarda yazılıb aşkar ediləcəkdir.

Çətəçilərdən şikayət

İzmir, Aclıq, Aydın və Suk mitropolitləri Vilsona, Lloyd Corca, Klemansoya, Venizelosə müraciətlə yunan əhalisi əleyhinə ümumən, əsgərlər əleyhinə isə xüsusən əməliyyatda bulunan türk çətəçilərindən şikayət etmişlərdir. Həmin çətəçilərin əməliyyatı bu axır vaxt geniş bir dairə alıb, məzkur [deyilən] rayonlarda olan bütün yunan əhalisini təhdid edir.

Tibbiyyələr

Səhhəti-ümumiyyə naziri əmr vermişdir ki, Türkiyə Tibb Darülfünununa Türkiyə qadınları da qəbul edilsinlər.

Fərid Paşa və ittihadçılar

Klemansonun məktubunu aldıqdan sonra [Damad] Fərid paşa teleqrafla Parisdən İstanbula xəbər vermişdir ki, ittihadçılar əleyhində tezliklə ən şiddətli tədbirlər ittihaz edilib [tədbirlər görüldü], hərc-mərclik içində olan vilayətlər mühasirəyə-əsgəriyyə altında elan edilsin.

İstanbul mətbuatı daşnaklar haqqında

İstanbulda olan erməni mətbuatı

müttəhid Ermənistan istiqlaliyyəti əqdi elan edildiyi münasibətilə daşnaklar əleyhinə yazmağa başlamışdır. Mətbuat daşnakları, gələcək Ermənistanı daşnaklaşdırmaq və Poqos Nubar paşa yerinə daşnak qoymaqda müttəhim edir.

İRANDA

Mazandaran əhalisinin tərkisilah edilməsi

“Rə’d” qəzetəsinin yazdığına görə, İran Hökumətinin əmri ilə Mazandaran və ətrafında olan əhalinin tərkisilah edilməsinə başlanmışdır. Mazandaran qitəsində [bölgəsində] olan hamı şəhər əhalisi tərkisilah ediləcəkdir. Bu münasibətlə Barforuşa hökumət 400 nəfər kazak göndərmişdir. Digər bir dəstənin vürudu [gəlməsi] gözlənilir və dəstənin başında rus polkovniki durur.

Məşhədsər ilə Saridə dəxi əhali tərkisilah edilir. Mazandaran general-qubernatorunun əmri ilə bir neçə şəhərlərdə idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] elan edilmişdir. Böyləliklə, saat 8-dən sonra əhalinin dışarı çıxmasına müsaidə edilməyir.

Xorasan sərhədində

Türküstan bolşevikləri ilə İran Hökumətinin əlaqəsi fənalaşdığından Xorasan qubernatoruna əmr verilmişdir ki, Türküstan sərhədinə Bacgirana bir qədər İran qoşunları göndərilsin. Qubernator bu günlərdə Hacı Rza xanın təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] məhəlli-məzkura [adı çəkilən yerə] 500 nəfər sərbaz

[əsgər] göndərmişdir. Hələlik bolşeviklər İrani hədələməyirlər.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin Azərbaycan dəmiryollarına avans təriqi [yolu] ilə xidmətçilər üçün taxıl almaq üçün 6 milyon manat verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

20 milyonluq fondan Türlük və Məabir Nəzarətinə 2 milyon manat buraxılsın. Fəqət hər ay məbləğin bir hissəsi qaytarılmalıdır.

- Maliyyə nazirinin Dövləti Vergi qanununun 45 və 46-cı maddələri mövcubincə [maddələrinə əsasən] gəlir miqdarının artması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Dövləti kontrolun Nəzarətlərin əcnəbi valyutası alması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nəzarətlərə tapşırılsın ki, əcnəbi valyutası lazım olduqda, Maliyyə Nəzarətinə müraciətdə bulunsunlar.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin Batumda qalmış azərbaycanlıların vətənlərinə qayıtması üçün para buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyonluq fondan Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə Batum general-qubernatoruna verilmək üçün 20

min manat buraxılsın.

- Maliyyə nazirinin Nəsir Hacı Məhəmməd oğlu Tağıyevin Maliyyə Nəzarəti cənbindəki [nəzdindəki] İstiqraz şöbəsi xırda əmanət müfəttişi və Dövlət Əmanət Sandıqları [Dövlət Əmanət Kassaları] müdirliyinə təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Müşarünileyh [haqqında danışılan şəxs] təyin edilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin Mavərayi-Bəhri-Xəzərdəki [Zakaspiyskdəki] [Azərbaycan] təbəələrinə müavinət üçün para təxsis [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Xariciyyə Nəzarətinə 20 milyonluq fondan 75 min manat buraxılsın. Qızıl-Arvadda iaşə məntəqəsi təsis üçün 50 pud un buraxılmaqla, Tazəşəhərdə açılmış yeməxana və yataqxana üçün məharicat verilsin.

- Məsai [Əmək] nazirinin müfəttişlik məharicatı üçün məbləğ təxsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Avqustun 1-dən işbu sənənin axırına-dək 20 milyonluq fondan Məsai Nəzarətinə müfəttişlik məharicatı üçün hər ay smetanın 12-dən bir hissəsi miqdarında istiqraz açılsın. Müfəttişlik xidmətçiləri siyahısı məsələsi Kiçik Şuraya verilsin.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] Ticarət və Sənaye Nəzarətinə Gədəbəy zavodu fəhlələri müvəkillərinin təliqəsini [rəsmi müraciətini] göndərərək rica et-

mişdir ki, onlara Hacıqabul mövqifindən [stansiyasından] on min pud taxıl aparılmasına izin verilsin. Zira, o ətrafdakı möhtək və qaçaqçılar taxılı gizli olaraq Ermənistanı aparmalarından naşi [apardıqlarına görə], taxılın qiyməti bahalaşmışdır.

- Morvanov nam [adlı] bir tacir Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, məvaciblərin artmasından naşi [artması səbəbindən] kəndi emalatxanasını, müəssisəsini qapatmaq məcburiyyətindədir. Zira, fəhlələrə verməyə belə para yoxdur. Tacir rica etmişdir ki, məvacib vermək üçün Sənaye və Ticarət Nəzarətindən ona İrana 5 min pud dəmir aparmağa icazə verilməsi haqqında Məsai Nəzarəti təşəbbüsatda bulunsun.

- Məsai Nəzarəti Maliyyə Nəzarətindən rica etmişdir ki, fəhlələrin ciddi əhvalından naşi gəlir vergisi alınmasında fəhlələrə müyəssər olduqca güzəştə bulunsun.

- Şimali Qafqaziyadan müxəlləfat [ev əşyası] və fəllahət-ziraət [kənd təsərrüfatı] alətləri ilə kəndi yerləri Qars nahiyəsinə qayıtmaqda olub Samur mövqifində saxlanılan köylülər Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti nəzdində Azərbaycandan buraxılmaları haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdular. Hökumət icazə vermişdir.

- Göyçay qəza qaimməqamı [qəza rəisi] [Lütfəli bəy] Zülqədərovun qaçqınlar üçün ianə toplamaqda çalışmasından dolayı Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti kəndisinə izhari-təşəkkürlə, Daxiliyyə Nəzarətinə də bu barədə məlumat verilmişdir.

- Bakıdan vəzifəsi ifası üçün əzimet etmiş [getmiş] Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Dəftərxanası müdiri qüvvətiylə

Fiskinin vəzifəsi müvəqqəti olaraq həman Dəftərxana müdiri müavini Ştamma mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

AZDIR

- 3 -

Ağdam – Şuşa-Yevlax, Yevlax-Cəbrayıl, Şuşa-Cavanşir və Yevlax-Gorus şose yollarının ortasında şose yollar düyümü təşkil edən, layihəsi tərtib verilib də torpaq işləri tamamilə görülmüş, fəqət övzayi-hərbiyyədən [müharibə vəziyyətindən] dolayı inşası təxirə düşüb də şimdiki övzayi-siyasiyyə təqazası [siyasi vəziyyətin tələbi] ilə mütləqə xəttini dəyişməli olan Yevlax-Şuşa dəmiryolunun üstündə vəqə bir mərkəzdir.

Zəngəzur dağlarından Muğan səhrasına, Kür qırağınaq böyük bir məsəfənin taxıl, pambıq və sair əkin məhsulunun ümdə bazarı Ağdamdır. Ümum vilayətlərdən Şuşa, Cəbrayıl və Zəngəzur qəzalarına gələn əttariyyə [ətriyyət və ədviyyət], xərəzi [xırdavat], bəzzaziyyə [manufaktura, parça] və sairə kimi fabrik malları, ziraət aləti [alətləri], makina və qeyrə kimi zavod məmulları həp Ağdam təriqi [yolu] ilə gedir.

Dörd qəzadan ibarət olan Qarabağ mahalının birinci mərkəzini təşkil edən Şuşa şəhəri ilə ancaq Ağdam rəqabət edir. Həm də o dərəcə rəqabət edir ki, müharibədən qabaq Şuşa camaatı Ağdamın bunca tərəqqisindən qorxuya düşərək mərkəzin oraya keçəcəyindən ehtiyat edirlərdi. O dərəcə rəqabət edir ki,

Şuşanın bir çox taciri şəhərdən köçüb orada alış-veriş edirlər. Öylə rəqabət edir ki, oktyabr ayında yeni məktəblər açılması təsəvvür edildiyi zaman darülmüliminlərdən [pedaqoji seminariyalardan] birisinin də Şuşa əvəzinə Ağdamda açılması təsəvvür olunurdu.

Köhnə naqis statistikanın verdiyi qeyri-mükəmməl məlumata görə, ildə Ağdam təriqi ilə bir milyona qədər fabrika, zavod məmulatı gedirdi. Taxıl, meyvə, pambıq, yemiş, biyan, düyü və sairə kimi əkin məhsulatına gəlincə, Ağdam dörd qəzanın yeganə mərkəzidir. Şuşa şəhərinə lazım olan ərzaq şeyləri Ağdamdan alınır. Əsgərandan Ordubada, Araz yaxa Tərtərədək neçə yüz kəndin alış-verişi Ağdam ilədir. Sair şəhərlərdən gələn mal yenə Ağdamdan keçir. Bu surətlə bir vilayətin ticarət mərkəzi Ağdamdır.

Ağdam 1918 sənəsinədək bir kənd, daha sonra bir qəsəbəçə hesab olunurdu. Son zamanlar Ağdam öylə sürətlə tərəqqi edirdi ki, Nikolay dövründə Şuşa-Yevlax dəmiryolu inşası əsnasında bu yol dəxi Ağdamdan keçsə, o halda Ağdam bütün ətrafı öldürər deyə qəsdən yolu kənardan çəkmək istədilər (çünki yolu çəkdirən erməni idi. Ona görə, mərkəzi dağətəyi erməni kəndlərinə çəkmək istəyirdi).

1918 sənəsi iyun ayında istiqlala doğru birinci addımlar atarkən, Ağdamda ilk dəfə türk-islam hökumət müəssisələri yaradılarkən, Ağdam “bəldə” elan edildi. Qlasnılar, Bələdiyyə rəisi və sairə təyin edildi. “Ağdam bələdiyyə idarəsi” yazılı möhür hazırlandı. Xülasə, bir şəhər idarəsi quruldu. Məşhədi Dadaş oğlu Məşhədi Cəfər (Çəmənli) Bələdiyyə rəisi təyin edildi.

Səhv etməyirsəm, hazırkı Ağdam məbusu [millət vəkili] Əliverdiyev Qara bəy əfəndi dəxi orada qılasnı təyin edilmişdi. Bu surətlə həyatda çoxdan bəri şəhər halı almış olan Ağdam artıq rəsmi surətdə də şəhər həyatı ilə yaşamağa başladı. Əvət, Ağdam şəhər idi. Şəhər olmağa müstəhəqdir [layiqdir].

Aradan bir il keçdi. Azərbaycan Məcəlis-Məbusanında şəhər seçkiləri haqqında bir layihə-qanuniyyə müzakirə və qəbul edildi. O layihədə Ağdaş ilə Zaqatalanın da şəhər elan edilməsi təklif və qəbul olundu. Qazax məbusu Qazaxın şəhər elan olunmamasına etirazla oranın da şəhərlər sırasına salınmasını tələb etdi. Şübhəsiz ki, təklifi qəbula keçdi. Qazax şəhər oldu. 20 qılasnı qərar verildi.

Lakin Qarabağ məbusları ağızlarına su aldılar. Xüsusən, hamıdan ziyadə mənfəətdar, hətta borclu olan Ağdam məbusu Qara bəy nə qədər gözlədik səsini çıxarmadı. Biz nə eşitdik, nə də qəzetədə oxuduq. Bəlkə o gün Qara bəy orada yoxmuş. Qarabağ məbuslarının heç biri orada deyilmiş. Əgər orada yoxmuşlarsa, daha pis. Saniyə [ikincisi] də, qanun layihəsi, zənnimizcə, nəgəhani bir şey deyil ki, bir gün orada olmamaqla iş bitib getsin. Layihə, əvvəla, komissiyada tərtib verilir. Sonra nəzarətə [nazirliyə] təqdim olunur. Bədəhu [sonra], orada təsvib edildikdən [bəyənildikdən] sonra Parlmana göndərilir.

Parlaman onu Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasına göndərir. Sonra Parlamanın ümumi iclasına gəlir. Orada üç dəfə qıraət olunur.

Görülür ki, bir qanunun yazılması ilə təsdiq edilməsi arasında nə qədər vaxt

keçir, nə qədər idarə və müəssisə gəzir. Əgər Qarabağ məbusları, xüsusən Ağdam məbusu əfəndi bunun heç birindən xəbərdar olmadığını üzr gətirsə, üzr bəter əzgünah [üzrü günahından bəter]!

Əks surətdə, əgər bu qanundan xəbərləli oldusa, nə üçün Ağdamın adını bir dəfə çəkmədilər, səslərini bir dəfə çıxarmadılar? Ağdamı əhəmiyyətsizmi sayırlar? Öylə isə nəyin əhəmiyyəti varmış?

Ağdamın şəhər olmasında bütün dörd qəzadan ibarət Qarabağ əhalisi mənfəətdardır. Binaənileyh [ona görə], Qarabağ tərəfindən seçilmiş ya firqə siyahısı ilə keçmiş olan Qarabağ məbuslarının, xüsusən Ağdam məbusu Əliverdiyev Qara bəy əfəndinin vəzifəsi idi bu xüsusda çalışsın. Amma çifayda [nə xeyri; təəssüf ki]. Odur ki, biz deyirik məbuslarımızın fəaliyyəti azdır!

Qarabağlı

MİLİS NƏFƏRATI VƏ FİRQƏBAZLIQ

Azərbaycan kimi azadə məmləkətlərin daxilində dini və siyasi partiyaların zühur və davamına heç bir mümaniət [manecilik] göstərməz. Lakin bu partiyaların müridləri [tərəfdarları] hökumət dairələrində ənvai [müxtəlif] məmurluğa dəvət olunduqları halda, vəzifələri ilə bərabər xüsusi məsləklərini də icra və yürütməyə haqları yoxdur. Məmur hankı vəzifəni daşıyarsa daşısın, hankı rütbədə bulunursa bulunsun, qabaqca məmurdur. Məmləkətin xadimi, hökumətin tə-

rəfdarıdır. Binaənileyh [ona görə], məmur vəzifə başına qonduğu halda səhər xanəsindən çıxarkən partiya etiqadını qarpısı ağzında basdırıb məmurluğuna şüru etməlidir [başlamalıdır]. Əhali ilə özünə-məxsus məsləki nöqtəyi-nəzərlə heç bir müamilə yapa [rəftar edə] bilməz. Bəlkə, hər nə yapmalı olarsa, hamısı hökumətin qəbul etdiyi əsas qanunlarına mütabiq [uyğun] olacaqdır. Məmurluq işlərindən fariğ [azad] olan kimi yenə hər kəs nə işə məşğul olur-olsun, hankı məsləkə sitayiş edir etsin, buna heç kəsin sözü olamaz. Fəqət, vəzifədən kənar və məmur-luqdan asudə vaxtlarda ancaq böyləcə rəftar etmək caizdir.

Ələlxüsus, öylə məmurluqlar vardır ki, politikaçılığı əsla və qət'a [qətiyyə] çəkəmməzlər. Bunlardan birisi əsgərlik və birisi də polis məmurluğudur. Birinciləri vətənin xarici və ikinciləri də daxili müdafiəsi üçün yaradılmışlar. Binaənileyh, bunların politika ilə heç bir rə'fü rücuları [qalxıb-düşmələri, oturub-durma-ları] olmasın gərək.

Qoşun hissələrindən paytaxtımıza daxil olan günləri yazmışdıq ki, əsgər libasını daşıyan şəxslərin əsgərlikdən başqa sair vəzifələri ola bilməz. Binaənileyh, əsgər qışlada [kazarmada], küçədə, bazarda, xülasə hər yerdə əsgərlikdən savayı heç bir məsələyə müdaxilə etməməlidir ki, əsgərlik şərəf və ehtiramını qaib etməsin. Qışlalar politika meydanı deyil ki, hər mübəlliğ [təbliğatçı] üçün oraya yol verilsin. Bu gün həman məsələyə yenə müraciət edirik. Səbəbi isə bəzi əsgərlər və polis nəfəratı [nəfərləri] tərəfindən şəhərin bir neçə cəhətində çadralı türk qadınlarının hüququna qarşı bəzi narəva

[xoşagəlməz] hərəkətlər və təcavüzlər olmuşdur.

“Azərbaycan”ın sabiq nömrələrinin birisində mündəric [dərc olunmuş] “Kimin əmri ilə və nə üçün?” ünvanlı məqalədən məlum olur ki, Bakıda “Təəssüb” adlı bir firqə icad olunmuşdur. Bu firqənin ümdə məsləki “zorla olsa da, arvadları bulvara qoymamaq”dır. Milis nəfəratı bu firqəyə üzv yazılaraq çadralı xanımların bulvara daxil olmaqlarına mümaniət göstərirlərmiş!

Etiqadımız bunadır ki, qubernatorun və qalabəyinin [komendantın] bu firqədən xəbərləri yoxdur. Müəssisləri [təsisçiləri] isə tamamən kənar adamlar olaraq milis nəfəratını da öz tərəflərinə cəlb etmişlərdir. Bu fəqərədə [məsələdə] neçə şey diqqətimizi cəlb edə bilmişdir:

1. Dübarə, səbarə [ikinci dəfə, üçüncü dəfə] təkrar edirəm ki, polis nəfəratı şəhər küçələrində əhalinin nizam və asayişinə baxmaqdan başqa sair məsələlərə və ələlxüsus firqə işlərinə müdaxilə edə bilməzlər.

2. Madam ki, qubernator və qalabəyidən izin hasil edilməmişdir, milis nəfəratının da bu kimi firqələrə daxil olmaq haqları yoxdur.

3. Bir vaxt arvadların açıq gəzməyindən narazı qalan əfəndilər bu gün pərdəyi-ismətlərindən ayrılmayan xanımlara nə bəhanə tapıb, onları Allahın hava kimi nemətindən məhrum qılmaq istəyirlər?

4. Hürriyyətli bir məmləkətdə, istər arvad olsun, istər kişi, heç kəsin şəxsi hüququna təcavüz ediləmməz. Binaənileyh “təəssübçülər” nə haqla ağalığ etmək istəyirlər? Bu arvadların təfərrüc-

gahlara [gəzinti yerlərinə] getmək üçün sahibləri izn verirlərsə, sairləri nə ixtiyarla bunların işlərinə qarışırlar?

5. Qamçı zoru ilə əhalinin haqqını qəsb etmək mümkün olsaydı, nikolayların taxt və tacları böylə tezliklə tarumar olmazdı. Təcrübə göstərir ki, haqq sözü camaat kamali-şövq və zövqlə dinlədiyi halda, batil sözü hətta top-tüfənglə də qəbul etməmişlər.

6. Bir firqə ki, Tanrının insanlara əta etdiyi abu-hava kimi nemətləri arvadlara şayəstə [layiq] və rəva görməyə, kişi ilə arvadın müsaviyyül-hüquq [bərabərhüquqlu] olmasına çalışarmı?

7. Bulvarın saf havasından bu isti vaxtlarda istifadə etmək qəbih [pis, qəbahətli] bir hərəkətdirsə, bəs nə üçün “Təəssüb” firqəsinin əzaları [üzləri] hamıdan çox bulvarda gəzirlər? Hələ, Allah bilir ki, nə kimi hərəkətlər də törədirlər. Barı təfərrücgahlarda özlərinin nəzakətlərinə artıq diqqət edəydilər ki, təsadüfən kənardan müsəlman arvadları bunlara rast gəldikləri halda xəcalət çəkməyəydilər.

8. Sərxoş ingilislər tərəfindən müsəlman arvadlarına yapılan təcavüzlərə qarşı (hərgah olmuşsa) bu ağalar hanki şikayətləri etdilər, hanki etirazlarda bulundular? Burada müsəlman arvadının günahı nədir? Bir günah varsa, o da biz kişilərdədir ki, kənardan gözlənilən təcavüzlərə qarşı biçarələri müdafiəyə hazırlaşmamışıq.

“Xoxo gəldi, qaç!” tərbiyəsi ilə tərbiyələnen qadınlar, əlbəttə ki, özlərini hətta aciz sərxoşlardan da müdafiə edəməzlər. İndi bir qədər mülahizə olunsun ki, hərgah sabah darülfünun [universitet]

açılar, bu çadralı qadınlar neçə yüz tələbə hazır edə bilmişlər? Gimnaziyalar xaricilərin əllərində olduğu kimi, darülfünunumuz damı özgələre qismət olacaqdır? Böylə mühüm məsələlərin həllinə çalışmalıdır. Yoxsa, arvadların təfərrücgahlarda bulunmasından hələ qeyrətə rəxnə [ziyan] toxunmaz.

Milis nəfəratının hərəkətinə gəldikdə, ümidvaram ki, bunların vəzifəsini rəisləri layiqincə anlatsınlar. Daha gözəl olardı ki, bunların düsturül-əməlləri [təlimatnamələri] risalələrdə çap olunaydı və bu risalələri milislər həmişə ciblərində gəzdirərək bunlardan başqalarına əməl etməyib, əhalinin siyasi və ictimai işlərinə də qarışmayaydılar. Bilxassə, arvadların çadralı bulvara getmələri ilə atası evinə getmələrinin fərqi yoxdur. Əgər, ümmiyyətlə, arvadın evdən çıxması caiz deyilsə, o halda yenə milislər, “təəssübçülər” deyil, şeyxülislam və müftiyə aid məsələdir.

Fərhad Ağazadə

YUSİF VƏZİROVUN MƏRUZƏSİ

(məbəd)

Krımada bir Müdiriyyət təşkil edildi. Müdiriyyət ibarət idi bir baş müdirdən, Ədliyyə, Maarif, Xariciyyə, Mövqufat [vəqflər, vəqf edilmiş mal-mülk], Ədyan [dinlər] kimi 5 müdirlərdən ki, hərəsi müstəqil öz idarələrini dolandırmaqda idilər. Bu müdirlər 300 minə baliğ olan [çatan] Krım türklərini idarə edirdilər. Bununla bəra-

bər, Krımın bir də Məclisi-Məbusanı var idi.

Krım Müdiriyyəti maddi cəhətdən təmin idi. Zira, Krımda mövqufat adı ilə millətin böyük bir sərvəti var ki, onunla bütün Krım türklərinin mədəni və ictimai işlərini idarə etmək olar. Krımın 89 min desyatinlik bir mövqufatı var ki, bu böyüklükdə yer tamamən abad olub, onda böyük məhsuldar bağlar və binalar vardır.

Krımılılar kəndilərinin nüfusca [sayca] azlıqlarını nəzərə almayaraq, köhnə Tatar xanlığını təşkil etmək fikrinə düşdülər. Hər yerdə olduğu kimi, qeyri-müsəlman ünsürlər bunun əleyhində idilər. Hələ Krımda – ki əksəriyyət orada müsəlmanlarda və tatarlarda deyil – krımılılar istəyirdilər ki, Osmanlı şahzadələrindən birisini özlərinə xan təyin etsinlər. O zamanlar Krımda bulunan almanlar da buna müvafiqət etdiyindən [razılaşdığından], qeyri-müsəlmanlar açıqdan-açığa müsəlmanlarla ədavətə başladılar. Krımılılar bu fikirləri ilə bütün Krımda məskun olanları öz əleyhlərinə qaldırdılar. Halbuki, tatarlar xanlıq təşkil etmək qüvvəsində deyillər.

Krımılılar bizim qan qardaşlarımızdır. Onların səadəti bizim səadətimiz, fəlakəti bizim fəlakətimizdir. Biz hər xüsusda krımlı qardaşlarımızı hürr və sərbəst görmək istəyirik. Lakin burasını da etiraf etməlidir ki, Krımın qüvvəsi qayət azdır. 150 sənədir ki, onlar Rusiya hakimiyyətinə keçmişlər. Bu müddətdə onlar Rusiya mədəniyyətindən layiqincə istifadə edə bilməmişlər. Krımda yalnız bir nəfər mühəndis, iki nəfər hüquqşünas və beş nəfər doktor vardır ki, müstəqil-

lən [müstəqil olaraq] yaşamaq istəyən bir millət üçün bu, qayət az bir şeydir. Millətə və ümuri-məmləkəti [dövlət işlərini] idarə etmək üçün Yevropa elmləri ilə mücəhhəz [təchiz olunmuş] ziyalılar lazımdır. Orta sinif, bir millətin müqəddəratını kəndi əlinə alıb idarə etmək səlahiyyətində deyildir. İdarə üçün çoxlu qüvvələr lazımdır ki, məəttəəssüf [təəssüf ki], Krımda bu yoxdur. Bunun üçün onlara söylədim: məqsədim hər xüsusda sizə müavinət etməkdir. Lakin, sizdə qüvvə yoxdur. Xanlıq fikrini təqib etməklə, yalnız siz başqalarını öz əleyhinizə qaldırarsınız.

Bir də İsmayıl bəy Qasprinski vətəninizi siz öylə təsəvvür etməyiniz ki, mədəni bir ölkədir. Bununla bərabər İsmayıl bəyin işdə, dildə, fikirdə birlik şüarı Krımda kəndisinə hazırkı halda bir çox tərəfdarlar deyil, əleyhdarlar qazanmışdır. Demək olar ki, bütün Krım tatarları İsmayıl bəyin əleyhinədir. Onlar deyirlər ki, İsmayıl bəy doğrudan-doğruya krımılıların fikrini azdırdı. O, Turan fikrini təqib etməklə, nəinki krımılıları Turanla birləşdirə bildi, bəlkə onları tatarlıqdan da uzaqlaşdırdı. Bunun üçün “Tərcüman” qəzetəsi qapanıb əvəzində “Millət” qəzetəsi çıxdı. Krımılılarda qızğın bir tatar cərəyanı var. Bu xüsusda onların bir çox yazıları və mənzumələri var. Bir şeirləri var ki, məəttəəssüf onu fəramuş etmişəm [unutmuşam]. Orada şair qayət həyəcanlı bir surətdə deyir: “Əgər məni cəhənnəmə də sürüyüb salsanız, mən yenə tatarım”.

Vaxtımız az olduğundan bu qədərə kifayət edirəm. Bir qədər də Denikin haqqında sizə məlumat vermək istəyirəm.

Almanların zamanında Denikin qüvvəsi yoxdu. Krım Müdiriyətində sabiq İstanbul səfiri Çarıkov da var idi. Bu, hər nə qədər Maarif vəziri idi isə də, lakin tamamilə xarici siyasətlə məşğul idi. Çarıkov Sazonovun fikrinə qarşı bir fikir çıxarmışdı. Bu da, ədəmi-mərkəziyyət fikri idi. O, Rusiyanı ədəmi-mərkəziyyət üsulu ilə idarə etmək istəyirdi. Çünki sabiqdə Rusiyada yaşayan bütün qeyri-ruslar get-gedə Rusiyadan ayrılmaqda və Rusiya ilə birləşmək istəməməkdə idilər. Çarıkov bunları yalnız ədəmi-mərkəziyyət üsulu ilə əski Rusiyanı ehya [bərpa] etmək fikrinə düşmüş idi. Bununla bərabər, Rusiyanın paytaxtını da Petroqraddan Kiyevə köçürmək fikrində idi. Bununla da tam şiddəti ilə Ukraynada qaynamaqda olan milliyyət fikrinin əleyhinə çıxmaq istəyirdi.

Alman vəkilləri ilə tatar vəkilləri buna etiraz etdilər. Çarıkov ən nəhayət Denikini dəvət etdi. Denikin Krıma gəldikdə, şiddətli fəaliyyətə başladı. Onların fikri bu idi ki, hər zaman Rusiyaya sadıq qalan tatarlardan və müsəlmanlardan qüvvə toplayıb bir ordu təşkil etsinlər. Bu ordu vasitəsilə Rusiya inqilabına bir xətimə çəksinlər. Krımın əsilzadələri murzalar Denikin ətrafına toplaşdılar. Tatarlardan əsgər cəm etmək istədilər. Bunun üçün bir qurultay dəvət edib onunla bütün Krımın fikrini bilmək xahişində bu-lundular.

Qurultay açıqdan-açığa Krım Müdiriyətinə etimad etdiklərini, yalnız Müdiriyətə inanıb onun qərarlarına əməl edəcəklərini bildirdi və əsgərlikdən imtina etdi. Bundan sonra Denikin qurultaylıların əleyhinə çalışmağa başladı.

Bu tarixdən başlayaraq şiddətlər və təzyiqlər icra edildi. Bu hərəkətlər, yalnız Krım tatarları əleyhinə deyil, bütün Rusiyada zühur edən milliyyət məhsullarının əleyhinə idi.

Denikin və onun başına toplaşanlarda yanlış bir zehniyyət vardı. Onlar Rusiyanın bütün inqilabını təsadüfi bir şey bilirdilər. Onun üçün də bunu yatırıb əski Rusiyanı bütün əzəmət və həşəməti ilə yenidən ehya etmək istəyirdilər. Qəribədir ki, bunu da hər kəsdən artıq Rusiyada milliyyət cəhətinə əzilib təzyiq edilməkdə olan tatarların və müsəlmanların əli ilə yapmaq istəyirdilər. Budur ki, bir müsəlman korpusu təşkili fikri doğdu.

Necə ki məlumunuzdur, inqilabın əvvəllərində hər yerdə əsgərlərin arasında təşkilatlar düzəlməyə başladı. Bununla bərabər, bir də milli polklar vücudə gəldi. Bu cümlədən olaraq Romaniya sərhədində bulunan tatar əsgərlərinin də arasında bir təşkilat əmələ gəlmişdi. Krım tatarları bundan istifadə etmək istəyirdi. Hətta o zaman Kiyev müsəvatçıları istəyirdilər ki, bu əsgərlərin bir qismini Qafqaza göndərsinlər. Sonra anlaşıldı ki, bu milli tatar polkunun bir də iç üzü varmış.

Bu təşkilatı məşhur Kaledin düzəltdirmiş. Kaledinin fikri bu idi ki, bu əsgərlər vasitəsilə Rusiyanın cənubunda qaynamaqda olan milliyyət fikrinə ağır bir zərbə vursun. O zaman 600 nəfərədək rus zabiti Krıma toplanmışdı. Onların məqsədi bu idi ki, ibtida Krımdan əsgər toplansınlar. Sonra Şimali Qafqaz və Azərbaycandan əsgər cəm edib bolşeviklərlə müharibəyə başlasınlar.

Onlar deyirdilər ki, rus saldatının əxlaqı pozulmuş, bolşeviklik fikri onlara sirayət etmişdir. Budur ki, rus saldatlarına etibar etmək olmaz. Müsəlmanların isə sədaqətlərinə şübhələri yox idi. Bu fikirdən onlar çəkinməyirdilər.

Əlaltından Kaledin və onun həmməsləkləri iş görürdülər. Zahirdə isə buna milli bir rəng verilir. Hətta bu barədə tatar zabitlərindən bir neçəsini istənbula göndərdilər. Türklərin də hüsn-təvəccöhünü təşkil edilmək istənilən müsəlman qolordusunun [korporusunun] lehinə qaldırmaq istədilər. Sonradan bu işin üstü açıldı. Budur ki, müvəffəq olamıdılar. Qolordu dağıldı, bütün silah və ləvazimatı-hərbiyyə Denikinə həvalə edildi. Bu uğurda sərf edilən 6 milyon para da hədəyə getdi. Bununla “Vahid Rusiya”çıların Krimdakı planları baş tutmadı.

(yənə var)

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

- Şəhərdə ordu ehtiyacı üçün at həcz [müsadirə] edildikdə, bir çox ixtilaflar əmələ gəlir. Qradonaçalnik cənabları Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdi ki, nəcasət arabalarının atları həcz edilməyəcəkdir. Halbuki, işbu vəd qövldən feilə [sözdən işə] gətirilməyir. Bələdiyyə İdarəsi qradonaçalnikə müraciətən rica etmişdir ki, bu barədə lazımi binagüzarlıqda [sərəncamda] bulunmaqla at sahiblərinə təhriri [yazılı] vəsiqələr verilsin.

- Bələdiyyə İdarəsi ilə şəhər konkaları icarədarları miyanında [arasında] əqd edil-

miş müqavilənamə işbu günlərdə təsdiq ediləcəkdir.

“Müsavət”da

Müsaliyə və Mürafiə şöbəsi

- Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət” əmələlər [fəhlələr] ilə sahibkarlar arasında qalxan ixtilafları bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün Müsaliyə və Mürafiə [Barışıq və Məhkəmə] adlı xüsusi bir şöbə təşkil etmişdir. Şöbəyə az vaxt içində bir çox əmələlər tərəfindən şikayətlər gəlmişdir. Şöbə ciddiyyətlə bu şikayətləri təhqiq etməyə məşğuldur.

- Bakı istehlak cəmiyyəti “İnsan” bununla öz üzvlərinə və qeyrilərə elan edir ki, cəmiyyətin dükanından bu gündən etibarən çörək buraxılmağa başlamışdır. Ağ çörək 4 rublə, ikinci sort 3 rublə 25 qəpik və qara çörək 2 rublə 50 qəpik. Ünvan: Birinci Paralelni və Deviçanski küçələrin küncündə.

Qovulmuş fəhlə

Balaxanıda vəqə qazma neft quyusu müdiriyyəti bir neçə əmələni səbəbsiz xidmətdən kənar etmiş olduğundan, Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsinin Müsaliyə və Mürafiə şöbəsi Baş fabrika müfəttişinə müraciətən binagüzarlıqda bulunmasını rica etmişdir.

Parlaman komisionlarında

- Balaxanı-Sabunçu mahalında vergi polisi təsis haqqında Parlamanın Maliyyə-Büdcə Komisionuna xüsusi bir qanun layihəsi daxil olmuşdur.

- Doğrudan-doğruya alınan vergi və gömrük miqdarlarının hərbi zamanlara müvafiq alınması barəsindəki qanunun təcidi [yenilənməsi] haqqında qanun

layihəsi Parlamanın Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasında müzakirə edilib, Maliyyə-Büdcə komissiyasına göndərilmişdir.

- Aksiz vergisini təmin etmək üçün rəhn qəbulu haqqındakı qanunnamənin təbdili [dəyişdirilməsi] haqqında layihəyi-qanuniyyə Parlamanın 31 təmmuz [iyul] iclasının müzakirəti-yövmiyyəsinə [gündəlik müzakirəsinə] daxil edilmişdir.

Hökumət böhranı haqqında

Hökumət böhranı haqqında dövrən edən xəbərlərin əsli yoxdur. Mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığımız xəbərlərə nəzərən, Parlamanın ən nüfuzlu fraksiyaları arasında indiki hökuməti müdafiə etmək haqqında tam etilaf [razılıq] vücuda gəlmişdir.

Ziyafət

29 iyulda Salyan qışlarının [kazarmalarının] Zabitan Cəmiyyətində yeni təşkil olunmuş Beşinci Bakı alayının komandiri və Zabitan Cəmiyyəti tərəfindən bir ziyafət düzəlmişdi. Ziyafətdə hökumət üzvləri, Parlaman əzaları [üzvləri] və generalar iştirak etmişlərdir.

Hərbi flot

“Rusiya” qəzetəsinin verdiyi xəbərə nəzərən Kəspə dənizində olan hərbi flot İngiltərə komandanlığı tərəfindən Dabravol ordusu ixtiyarına verilmiş. Aldığımız doğru məlumata görə, bu xəbər yalandır. İngiltərə Hökuməti Dabravol ordusuna müvəqqəti olaraq 2 hərbi vapor [gəmi] və bir neçə müxrib gəmi verir ki, Kəspə dənizində bolşeviklərlə müharibə etsin.

Ərzaq paylanması

3 min pud şəkər, bəzzaziyyə malı [manufaktura, parça], ayaqqabı və qeyri şeyləri camaat arasında paylamaq məsələsini həll etmək üçün iyulun 29-da Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətində məhəllə nümayəndələrinin, kooperativlərin və cəmiyyəti-xeyriyyələrin müttəhid [birgə] iclası vəqə olmuşdur. Qərara alınmışdır ki, bu şeylərin 25 faizi hökumət xidmətçilərinə verilsin. 75 faizi isə kooperativ dükənləri vasitəsilə hər adama bir girvənkə qənd qiyməti 20 rublədən olmaq şərti ilə əhali arasında paylansın. Ayaqqabı və bəzzaziyyə malı isə məhəllələrdə paylanacaqdır. İki-üç gündən sonra Ticarət Nəzarətinin kontrolu altında paylanmağa başlanacaqdır.

Bələdiyyə İdarəsi

Bakı Bələdiyyə İdarəsi təzədən hökumətə müraciətən 5 milyon borc istəmişdir ki, xidmətçilərin iyul məvacibini versin. Maliyyə naziri 2 milyon yarım buraxılmasına söz vermişdir.

İngilislər və Bakı nefti

Alınan xəbərlərə görə, indi təmizlənməkdə olan Bakı-Batım neft trubası qurtarandan sonra İngiltərə Hökuməti Azərbaycandan iki milyon pud cövher (kerosin) alacaqdır.

AZƏRBAYCANDA

İskəndərzadə

Qəzetəmizin keçən nömrələrindən birində Salyan müxbirimiz [Rüstəm] İs-

kəndərzadənin qətl xəbər verilmişdi. Fəqət, idarənin təşəbbüslərinə rəğmən, bu vaxtadək onun kimlər tərəfindən qətl edildiyi və qətl nə olduğu barəsində bir şey öyrənə bilmədik. Şimdi məqtulun [qətl edilənin] anası idarəmizə bu xüsusda bir məktub yazmışdır ki, eynilə dərc edirik. İştə məktub:

“Müdiri-möhtərəm əfəndi, aşağıdakı bir qaç sətir izahatımın dərcini acizənə rica edirəm.

Zalımları ədlin nə zaman məhv edəcəkdir,

Məzlumların çıxmadadır göylərə ahi.

Bir millətin, bir tayfanın, bir qövmin mənaviyyətca təali etməsinə [ucalmasına] və o millət, tayfanın tərəqqi yollarını öyrənməsinə mətbuatın ən birinci və-sitə olduğu varəsteyi-izahdır [izahə ehti-yacı yoxdur].

Gələlim məqsədə, on sənələrdən bəri mətbuat[d]a millət uğrunda yorulmadan çalışan mühərrir Rüstəm İskəndərzadə, məlumunuzdur ki, 1919 sənəsi həman təmmuz [iyul] ayının 14-də, axşam saat 12-də evə gəldiyi zaman Salyan edadi məktəbinin qarşısında, bazardan 15-20 arşın kənara karvansaraların qarşısında bədəfkar [cinayətkar] bir əldəqayırlma seyid olub Mirələkbər Hacı Mirtağı oğlu tərəfindən qətl edilmişdir. Bir çox görən şahidlər vardır, lakin qorxusundan deməyir. Polis məmurları təhqiqatda bulunmayırlar. Səbəbi də Ağa Mirəşrafdır. Bunu ümumi Salyan əhalisi bilir ki, mərhum İskəndərzadəni həman ağaya ən yaxın mənsub olan Mirələkbər qətl edibdir. Müstəntiqə görən şahidləri istintaq etməyə aparacaqdım, şahidlər getmədi, səbəbi cavab verdi, mən gedib deyə bil-

mərəm ki, Ağa Mirəşraf mənə adam göndərmişdi, məbada gedib şahidlik edəsən. Bu da bizim üləmamız.

Nahaq yerə mənim oğlumu öldürməkləri başqa, şahidləri də qoymayırlar desinlər. Mən olmuşam zəlif və kor, övrət tayfası bir adamam və köməyim yoxdur. Özüm də fəqirəm. Bilməyirəm hansı hökumətə ərzi-halımı deyəm. Mənim millət uğrunda çalışan oğlumu bir şəxs qətl edibdir ki, öz millət milliyətini anlatmayır. Əfsuslar olsun ki, bir milyonlarla canlar öldürdü, ancaq mən sizi o qədər inandıra bilərəm və Qurana and içirəm mənim oğlumu Mirələkbər öldürübdür.

Müdir əfəndi, ərzi-hal isə çoxdur. Lakin qorxumdan deyə bilmirəm. Görən şahidlərə cəza verilməyincə deyə bilməyəcəklər amma həman bizə məlum olasıdır ki, 1915 sənəsi həmişirəm [bacım] barəsində onu “Yeni iqbal” qəzetəsinin 152-ci nömrəsində yazmamışdı. O vaxtdan bəri bununla batinində ədavəti var idi və eşitmişdik mərhum İskəndərzadəni öldürəcəklər və Ağa Mirəşraf tərəfindən gəlib hər gün mənə deyirdi ki, sənin oğlunu qətl edəcəyəm. Dörd günədək məlum olar.

Dörd gün tamam olmamış bu iş vəqə oldu.

Ərzi-hal isə çox, yazmaq mümkün deyil. Müstəntiq olub gəlib məni danışıdır, onda mən ərzi-halımı söylərəm. Ancaq qəzetə müdirindən bunu rica edirəm, mənim heç kəsım olmadığından bu yolda qəzetə müdirindən həqqi-divan ilə yardım istərəm. Mənim millət yolunda canını fədaya verən oğlumun nahaq qanı yerdə qalmasın. Belə ki, ərizə yazdırmağa param yoxdur ərzi-halımı yazdı-

ram. Axırı bunu balaca oğluma yazdırıram. Qorxuram onu da şahid edələr.

Müxbiriniz olan İskəndərzadə Rüstəmin təsvirini göndərdim. Baxınız, tamaşa ediniz, onun təsvirinə qəzetənin bir guşəsində yer verməyiniz acizənə rica olunur.

Mirtükəzban Mirəsgər qızı”

İdarədən: Son zaman vilayətlərdə müxbirlərimizə və Bakıda mühərrirlərimizə çox əziyyət edildiyindən, hökumətin nəzəri-diqqətini bu xüsusa cəlb və müxbirimiz İskəndərzadənin qatiline bir an əvvəl tutulub cəzayı-səzasına [layiqli cəzasına] yetirilməsini xahiş edirik.

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78, 10-1-ədək.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür.

Qiyətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Mərdəkanda diş həkimi

M. İ. Slutkin

Naxoşları Almazovun bağında (aptekarşısında) qəbul edir.

5498

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilir. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə

arpa və buğda lazımdır

Arpa və buğdası olan şəxslər şənbə günü avqust ayının ikisində saat 11-də nümunələri ilə bərabər yuxarıda zikr olunan Nəzarətin Təsərrüfat Komissiyasına (Sadovı küçə, nömrə 3, Lalayevin evi) gəlməlidirlər. Və bu arpa-buğdaya Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin skladında [anbarında] (Sadovı 3, Lalayevin evində) baxılacaqdır.

T-192

Bakı istehlak cəmiyyəti “İnsan” bununla öz üzvlərinə və qeyri şəxslərə elan edir ki, cəmiyyətin dükanında bu gündən etibarən çörək buraxılmaya başlamışdır. Ağ çörək gir-

vənkəsi 4 rublə, ikinci sort 3 rublə 25 qəpik, qara çörək 2 rublə 50 qəpik.

Ünvan: 1-nci paralelni və Dəvəçinski küçələrin küncündə nömrə 42.

5496

Satılır

Yaxşı işləyən lokanta. Nikolayevski küçə, sabiq “Kaspi” idarəsi qarşısında, 3-41.

5497

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-İran Astarası

17-ci körpüdən düşənbə və pəncşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-178

Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Məşixəti-İslamiyyə idarəsindən

səh. 2. “Şahsünni”: qəzetdə “Şahsənəmli” getmişdir; indiki Zərdab rayonunun Şahhüseynli kəndi nəzərdə tutulur.

Ümum Azərbaycan müsəlmanlarına!

səh. 3. “Necə ki, 4-cü surənin 62-ci ayəsində...”: Müvafiq ayə, 4-cü surənin (Nisa surəsinin) 59-cu ayəsinin bir qismidir.

“o cümlədən 8-ci surənin 42-ci ayəsinə...”: Müvafiq ayə, 8-ci surənin (Ənfal surəsinin) 60-cı ayəsinin bir qismidir.

“Öylə qüvvəniz olsun ki, onunla Allahın düşmənlərini və özünüzdü müdafiə və düşmənlərinizi irhab edəsiniz, qorxuya salasınız.”: Burada qeyri-dəqiqlik var; belə olmalıdır: “Öylə qüvvəniz olsun ki, onunla Allahın düşmənlərini və öz düşmənlərinizi qorxuya salasınız.”

“3-cü surənin 163-cü ayəsində...”: Müvafiq ayə, 3-cü surənin (Ali-İmran surəsinin) 169-cu ayəsidir.

“9-cu surəsinin 24-cü ayəsində...”: Müvafiq ayə, 9-cu surənin (Tövbə surəsinin) 24-cü ayəsidir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 7. “Konstantinoqrad”: Ukraynanın Xarkov vilayətində, indiki Krasnoqrad şəhəri.

“Yekaterinodar”: Rusiyada, indiki Krasnodar şəhəri.

səh. 8. “Yekaterinoslav”: Ukraynanın Dneprepetrovsk vilayətində indiki Dnepr şəhəri.

Sülh ətrafında

səh. 9. “Hohensollern”: II Vilhelmin də mənsub olduğu Prussiya kralları və Alman

kayzerləri sülaləsi; qəzetdə bu söz təhrif edilmişdir.

“Avam Kamerası”: ikipalatalı Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

Qəzetlərdən

səh. 10. “Kamışın altında”: qəzetdə səhvən “Kamışef altında” getmişdir.

səh. 11. “Quruyev”: Qazaxıstanda şəhər; indiki Atrau şəhəri.

“Petrovsk”: Dağıstanda, indiki Ma-
haçqala şəhərinin köhnə adı.

Türkiyədə

səh. 11. “İstiqlal”: İstanbulda 1918-ci ilin axırlarından 1919-cu ilin axırlarına qədər nəşr edilmiş qəzet.

“İzmir, Ayasuluq, Aydın və Sökə”: qəzetdə təhrif edilmiş olaraq belə getmişdir: “İzmir, Aclıq, Aydın və Suk”. İzmir və Aydın Türkiyənin qərb vilayətləri, Ayasuluq İzmirin ilçəsi, Sökə isə Aydının ilçəsidir. “Ayasuluq” ilçəsi hal-hazırda “Səlcuq” adlanır.

İranda

səh. 12. “Barforuş”: İranın şimalında, Mazandaran əyalətində şəhər; hal-hazırda Babül adlanır.

“Məşhədsər”: İranın Mazandaran əyalətində, Xəzər dənizi sahilində şəhər; indiki Babülsər şəhəri.

“Sarı”: İranın şimalında şəhər; Mazandaran əyalətinin inzibati mərkəzi. Qəzetdə bu ad təhrif edilmiş və “Sara” kimi getmişdir.

Vükəla Şurasında

səh. 13. “Qızıl-Arvad”: Türkmənistanda şəhər; indiki Sərdar şəhəri.

“yeməxana və yataqxana üçün məxaricat”: qəzetdə “məxaricat” sözü təhrif edilmişdir.

“Kiçik Şura”: Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində ikinci dərəcəli məsələlərə bax-

maq üçün nazir müavinlərindən təşkil olunan şura.

Azdır

- 3 -

səh. 14. “bəldə”: bələdiyyə idarə edilən yer; kiçik şəhər.

Yusif Vəzirovun məruzəsi

səh. 17. “Kırımımda bir Müdiriyyət təşkil edildi.”: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Kırım yarımadasında qurulan Kırım Regional Hökuməti nəzərdə tutulur. 1918-ci ilin iyunundan 1919-cu ilin aprelinə qədər mövcud olmuşdur.

səh. 18. “Tərcüman”: Kırım tatarlarının 1883-1918-ci illərdə Bağçasarayda çıxardıqları qəzet.

“Millət”: Kırım tatarlarının 1917-1920-ci illərdə Simferopolda çıxardıqları qəzet.

Bakı xəbərləri

səh. 21. “müxrib gəmi”: yüksək manevr qabiliyyətinə malik, zirehli hərbi gəmi; destroyer.

Azərbaycanda

səh.22. “Zalımları ədlin nə zaman məhv edəcəkdir, / Məzlumların çıxmadadır göylərə ahi”: beyt türk şairi Ziya Paşanıdır.

“Yeni iqbal”: 1915-1917-ci illərdə Bakıda çap edilmiş qəzet.